

Müminlerde Feraset Kaybının Nedenleri

– Mustafa IŞIK · 11 Ağustos 2025

Feraset/ fırsat kelimesi Arapça olup aynen Türkçeleşmiştir. Sezgi, derin anlayış ve kavrayış anlamlarına gelir. Ancak bu anlayış ve kavrayışın yani sezginin kaynağı konusu, farklı anlaşılabilir. Bazıları bilgi ve tecrübenin oluşturduğu önsezi olarak ele alırken bazıları da ruhu yüceltmenin meyvesi şeklinde; 'Allah vergisi' olarak düşünmektedir. Sonuçta, her şey Allah vergisidir.

Kim demişti onu? "Himmete muhtaç bir dede / Kaldı ki gayrıya himmet ede?!" Ama yine de feraset yokluğu ya da ferasetin oluşması için gerekli olduğunu düşündüğümüz şeyleri sizlerle paylaşmak istiyorum.

Müslim/ Müslüman kelimesiyle mümin kelimesini ayırmak gerektiğinde, Müslüman -isteyerek/ istemeyerek- teslim olan anlamına gelir. Bu durum, Kur'an ölçüsünde düşünüldüğünde, Hucurât Suresi'nde geçtiği üzere, bazı Arapların, Mekke'nin fethinden sonra Allah Elçisine gelip "Biz Müslüman olduk" demelerine benzer.

O gün, artık tekerlek tümseği aşmıştır. Günümüzde ise Müslümanlık, halkı Müslüman bir ülkede, Müslüman bir ana/ babanın çocuğu olmak, yani "anam-babam usulü" Müslüman olmak demektir. Mesela ben Almanya'da, Hristiyan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelseydim, Mustafa yerine Stefan olurdu. Bu dini seçmek benim asıl tercihim değildir. Siz de kendi isminizi düşünün. Bunun için ben, tesbih duasında geçen "Ala nimeti'l-İslam'ı daimen Elhamdülillah" Yani "İslam iklimi içinde bulunduğum için Allaha şükür" cümlesini çok anlamlı buluyorum. Ama balık sudayken suyun kıymetini bilemez ki! Hucurât Suresi'nde o kişilerin "mü'min" olması kabul edilmiyor; Müslüman sayılıyorlardı. Ancak bizim Müslüman oluşumuz da tartışılır. Çünkü o gün "eslemnâ= Müslüman olduk/ teslim olduk" diyenlerin önünde bir kişi ya da kuruluş vardı. Buna rağmen "iman henüz gönüllerinize işlemedi." deniliyordu. Bugün öyle bir kurum ya da kişi var mı? Akâid kitaplarında iman ikiye ayrılır: 1-Taklidî iman 2- Tahkikî iman. İlki, çocukların ergen olmadan önce, ana-babasından gördüğünü taklit ederek inandığı ve yaptığı davranışlar. "Anam-babam usûlü" Müslümanlık ya da tarihsel İslam. İkincisi ise bilerek, anlayarak, kavrayarak inanılan ve gereği yapılan imandır. Biz hâlâ için taklidindeyiz.

Müslümanın muhatabının, Kur'an olduğunu kabul etsek olur mu? Kur'an'a ne kadar inanıyoruz? Anlamadan okuduğumuz Kur'an'a?! Karakutu'nun içinde ne olduğunu merak etmeden, bilmeden, lafzını mırıldandığımız Kitab'a!

"Oku diye başlayan bir Kitab'a inananlarız" diye söze başlarız ama baştan bir yanlış yaparız. Çünkü cümle bitmemiştir. Sorulursa "Seni yaratan Rabbinin adıyla" diye ekleriz. Oysa cümleyi baştan doğru kurmak gerekmektedir. Yani "Besmele'yle oku" demektir. Çoğu zaman çektiğimiz "Besmele"nin anlamını da bilmeyiz. Alıştığımız için "Bismillah" deriz. Kur'an'ı okumak için bir taraftır, anlamak ise öteki tarafı. Okuduğumuzu anlamadan, yüzyıllardır Kur'an okumaya devam ediyoruz. Sanki "Kuran'ı anlamamak için" aramızda gizli bir anlaşma var. Oysa oku diye başlayan bu Kitap Araplara, Arapça olarak inmiştir; anlasınlar diye... Nitekim bunun mantıksız olacağı Kur'an diliyle: "E-ağcemiyyun ve Arabî" diyerek vurgulanmıştır. Hafızlar, Kur'an'ı tecvidle okuyanlar, burayı iyi bilirler; çünkü tecvid, bir cümleyi en güzel

şekilde söylemenin adıdır. Bu cümlelerin anlamını özellikle yazmıyoruz. Merak eden, evinde bulunması gereken tercümeden alıp okusun. Merak etmiyorsa zaten okumasına gerek yok.

Kur'an'ın "anlaşılsın, düşünülsün" diye gönderildiği hakkında o kadar çok ayet var ki... Mesela adınız Yusuf ise Yusuf suresinin başına bakın. Değilse Zuhur suresinin başına bakın. Sadece bu konudaki ayetlerin yazılması bir makale oluşturur.

Biz Müslümanların Kur'an okuma sorunu yok; anlama sorunu var. Kur'an'ın Arapça olması buna biraz engel ama tek engel değil. Büyüklerimiz, "anlamak isteyen sivrisine saz, anlamak istemeyene davul-zurna az." demişler. Okumak istediniz de tercüme/meal mi bulamadınız? Arayınca neler neler buluyoruz. Dünyayı bilmem ama Türkiye'de en çok okunan ve satılan kitap, Kur'an'dır. Buna rağmen, Kur'an'a inananlar takımında beklenen gelişme olmuyorsa, bir yerlerde yanlışlık var demektir. Bu kelimeyi özellikle kullanıyorum. Kur'an'ın "şifa" olduğunu duymuşsanız, teşhis ve tedavi ile ilgisini kurarsınız. Okuduğumuzu, dinlediğimizi anlamıyoruz; ağızımızdan çıkan kulağımız duymuyor. Bir başka yanlış da Kur'an'ın ölümlere okunması. Rahmetli Akif'in: (ö.1936) "İnmemiştir hele Kur'an bunu hakkıyla bilin/ Ne mezarlıkta okunmak ne de fal bakmak için!" şiirini okumayan imam-hatip, duymayan cemaat yoktur. Ben ise yıllarca "Yasin Yasin'e Karşı" isimli makalemi bir türlü yazamadım. Çünkü sorun, Yasin'i okumamakta değil, anlamamaktaydı. Ben de yıllarca Yasin'i okumuş; Yasin'in "Yaşayan dirileri uyarmak için" gönderildiğini kırkıdan sonra öğrenebilmişim.

Bu yazıyı okuduğunuzda, önceden Kur'an'ın mealini, baştan sona, okumuşsanız tebrik ederim. Okumamışsanız, "Vakit kaybetmeyin, hemen!" derim. Neyi bekliyorsunuz? Arapçasını yazdığımız ayetin vurguladığı gibi, "Araplara Türkçe Kur'an inmesini mi?" Ya da Allah'ın bize feraset vermesini mi bekliyoruz?

Kur'an'ın, Türkçe, 15-20 çeşit çevirisini bilgisayarda bir tık'la karşınızda buluyorsunuz. Üstelik "Hasenat" adına, ücretsiz indiriyorsunuz. Daha ne istiyorsunuz!

Müminlerde olması gereken feraset, Allah'a imanın bir gereği olarak bulunur. Ama bu iman, müminlere bile "Ey iman edenler! Allah'a, Elçisine, Elçisine indirdiği Kuran'a ve daha önce indirmiş olduğu kitaba iman edin" buyruğunun derinliğini kavramakla ilgilidir. Hem 'iman edenler' olarak bize hitap edilecek hem de bu gerçeğe rağmen "Allah'a, Muhammed'e, Kuran'a ve daha önce indirilmiş kitaplara "iman edin" denecek. Burada bir şeylerin farklı olduğunu hissediyor musunuz?

"35 Yaş Şairi" olarak bilinen Cahid Sıdkı Tarancı (1910-1956=46) meşhur şiirinde:

"Gökyüzünün başka rengi de varmış!

Geç fark ettim taşın sert olduğunu.

Su insanı boğar, ateş yakarmış!

Her doğan günün bir dert olduğunu,

İnsan bu yaşa gelince anlarmış." diyor.

Oysa ateşin yaktığını 5 yaşından önce, ateşe yaklaştığında "cısısssss!" dediğinde öğrenmişti. Taşın sert olduğunu, yürüme denemelerinde yere düşünce öğrenmişti. Suyun boğduğunu da yüzmek için denize giren arkadaşının boğulduğunu duyunca. Fakat bu öğrenme başka. Buna kavramak diyebilirsiniz.

Laf ayırır, iş ayırır. Amel ve iman ilişkisi Kur'an'da 75 yerde geçer: "İman edenler ve salih amel işleyenler..." Et tırnaktan ayrılmaz diyoruz da iman'la ameli nasıl birbirinden ayırıyoruz? İslam tarihinde,

Akâid ve Kalam ilmi çerçevesinde bu konu tartışılmıştır. Hoşgörü sınırları içinde, “inandığı bir şeyi yapmayan kişi gâvur olmasın” diye “Amel, imandan bir cüz değildir” denmiştir. Yani kapı aralı bırakılmıştır. Biz şimdi o kapıyı sonuna kadar dayadık ve birbirimizi hastane asansöründe omuzladığımız gibi omuzlayarak içine doluyoruz. “Aşırı Yük!” diye öten bir düdüğ de yok.

Bu iman, Müslümanın Âmentüsü’nde mevcuttur. Ancak iman edenlerin inanması ayrı bir şey olmalıdır. Mekke’de dengelerin değişmeye başladığı bir süreçte, sistemi elinde tutanlar Allah Elçisine anlaşma öneriyorlar. “Ne istiyorsan yapalım; Mekke’ye başkan ol. İstedğin kızı al. Mekke’nin hayatı ticaret; ticaretin hortumları da her kabile adına dikilmiş putlara bağlı. Biz şimdi 360 putu bir Tanrı ile değiştirip de bindiğimiz dalı nasıl keseriz?! Hayat kaynağımız, menfaatimizin temeli putlarımıza dokunma!” diyorlar. Olmuyor. Bu defa çitanın seviyesini indiriyorlar; “Bir sene senin tanrına, bir yıl bizim putlarımıza kulluk edelim” diyorlar. Yine olmuyor. İşte Kafırûn suresini bu ortam içinde okuyalım. Müslüman hem Allah’ın karşısında kıyama durur hem de kutsallaştırdığı şeyler karşısında kıyama durursa hangisi gerçek iman olur?

Son yıllarda, özellikle Kayseri’de, Müslümanların zenginlikle modernizmi birlikte götürebilmeleri “Kalvinist” anlayış olarak yorumlanması bu galiba? İranlı şair Ömer Hayyam (ö.1131), dinin emir ve yasakları karşısında vurdumduymaz bir adamdır. Bir dörtlüğünde devrinin fotoğrafını, objektif olarak çekiyor:

“Bir elde kadeh, bir elde Kur’an
Bir işimiz helal, bir işimiz haram
Şu yarım-yamalak dünyada
Ne tam kâfiriz ne tam Müslüman!”

Feraset konusunu işleyip de ferasetle ilgili bir hadis yazmadan geçemeyeceğim. Allah Elçisi:

"Müminin ferasetinden sakınınız; zîrâ o, Allâh'ın nûru ile bakar/görür." buyurmuştur.

"Âlim yanında sözüne, misafirlikte gözüne, arif yanında aklından geçene dikkat et." sözünü, bu hadisi anlama ve anlatmada yardımcı olarak görüyorum.

Feraset için verilecek yaşanmış çok misaller var ama Kayseri’de yaşamamız nedeniyle, kiminin deli kiminin veli bildiği Cemil Baba’dan (ö.1982) örnek vereceğim. Hacı Cemil camiye girer ancak imama uymaz. Durumu fark eden bir mühendis, nedenini sorar. Hacı Cemil, “imamın ve mühendisin” namaz kılarken nerelerde gezdiklerini söyleyince mühendis hayret eder. İşte feraset, böyle bir şeydir.

"Mümin bir delik/ kovuktan (yılan) iki defa sokulmaz/ısırılmaz."9 hadisini de ferasetle çok ilgili buluyor; ferasetin olmasının ya da yok oluşunun sırrını bu sözde buluyorum.

Feraset, “Ayının Dostluğu” hikâyesinde verilen dersi anlamaktır. Hani ayının biri ormanda, bir yılan tarafından sarılarak sıkılır. Hikâye bu ya, onu gören bir avcı, aydan yana olarak, yılanı vurur ve ayı kurtulur. Bu yüzden ayı, avcının dostu olur; onu izler ve korur. Zaman geçince avcı yorulur ve bir ağacın gölgesine uyur. Ayı da yanına yatar ve adamı korur. Derken bir sinek gelir, avcının yüzüne konar. Ayı, ön ayaklarıyla sineği kovar. Ancak sinek bu; kalktığı yere konmak, tekrar tekrar yapmak genlerinde vardır. Kovaladıkça konan sineğe sinirlenen ayı sonunda kökten çözümü bulur: Yan taraftan kucakladığı kayayı kaldırır ve avcının alnına konan sineğin üstüne indirir. Meşhur “Ayının Dostluğu” hikâyesinin özeti budur. Atalarımız “Domuzdan post, ayıdan dost olmaz” demişlerdir.

Feraset, haramların açıkça işlendiği, halkının çoğu Müslüman bir toplumda nasıl olur?

Allah'ın yasak saydığı kumarın adı "Milli Piyango" olmuştur. Sembolü, Lafzatullah'n tersinden tecellisi gibi gözüküyor. İddia, şahadet parmağını kaldırmış, zirveye koşuyor. Hatta kumarhaneler -iyi bir şeymiş gibi- "Kıbrıs'ı kurtarma operasyonu" içine alınlı onlarca yıl olmuştur. Kazıyıp kazanmak için vatandaş sürekli kazıyor/ kazanıyor. Feraset nerede aranır, nasıl bulunur?

Nikâh dışı ilişkiye "zina" demek "manevî şahsiyete dokunmaktan tazminat davası" açmaya konu olmuştur. Millet'in kız çocukları, sanat adına, muz gibi soyulmaktadır. Zamanla bu gibi şeylere normal gözüyle bakılmaktadır. Halkın çoğunun Müslüman olduğu bir toplumda, Allah'ın yasakları ayıplanırsa, orada feraset nasıl yer bulur?

Devlet, en büyük içki üreticisi ve satıcısıdır. Milyonları ardında sürükleyen bir partinin kurucusu, kendisine içkiden sorulunca, "Ben içkiden anlarım" demek ferasetini(!) göstermiştir. O bile benden iyi Müslümandır; çünkü Müslüman kitleleri ardından sürükleyebiliyor. Ancak galiba herkes gibi o da "Ben güzelden anlarım" diyen popçudan etkilenerek bu cümleyi söylemiş olmalıdır.

Bize göre, "Şeytan üçgeni" çoktaaan kurulmuş yani "içki-kumar ve zina" iliklerimize işlemiştir.

Nerede olgun insan olma hedefi?

Gençliğin model alacağı adamlar nerede? Kim takar senin "Aman çeşme" diye başlayan yorgun ilâhîde "Abdest alan- namaz kılan- kefen alan- mezara giden" Peygamber modelini? Topçu ve popçu olmaktan öte bir geçerli meslek var mı? Hele hele topla Müslümanlığın misyonerliğine soyunan, "namazın kazası olur da maçın kazası olmaz" diyen Müslümanlar yok mu? Böyle bir ortamda nasıl feraset olur?

Nerede Müslüman yazar? Rahmetli Necip Fazıl'dan sonra (ö.1985), İslam'ı hor görenlere layık oldukları sözleri söyleyen biri çıkmamıştır. "Büyük Doğu" idealinde olanlara ve muhafazakârlara bir bakın. Onlar da, "keser döndü sap döndü" diyerek menfaatin sapını yakalamışlardır. En büyük ideoloji, menfaattir.

Ben sadece, Ömer Hayyam'ın yaptığı gibi, dijital fotoğraf makinesinin objektifiyle, dönemimin fotoğrafını çekiyorum. O kadar.

Nerede Müslüman tüccar? Deniz aşırı Endonezya'ya Müslümanlık, orduyla değil; İmam-ı Azam tipi tüccarlarla girmiştir. Mezhep imamımız, İmam-ı Azam (ö. 668) "faiz olur endişesiyle" alacağını tahsil etmeye gittiği 'borçlusunun evinin gölgesinde' beklemeyip, güneşte durmuştur. Bu incelik neden hiç hatırlanmaz ki? Faizin hem özü hem tozu hepimize bulaşmıştır. Faizin haramlığı Müslümanların gündeminden çıkmıştır. Hele hele "Enver Abi'nin "İhlas'ının iflasından sonra!

Bu tozda dumanda ferasetin adı mı okunur?